

Els camins de la desfeta de la major operació urbanística de València

¿On ha parat el riu de Bofill?

Després de la realització de l'exposició del projecte dissenyat per Bofill per a urbanitzar el llit del Túria, la falta de voluntat municipal i la política de convenis potenciada per l'alcaldesa Clementina Ródenas han convertit una gran ambició ciutadana en un autèntic calaix de sastre.

El projecte Bofill és un error, el seu desenvolupament per trams, un error afegit. L'administració municipal s'ha manifestat incapaç de gestionar un projecte coherent amb la unànime aspiració ciutadana: el jardí del Túria". Eren algunes de les conclusions de les jornades de treball que organitzà el Col·legi Oficial d'Arquitectes de la Comunitat Valenciana l'abril de l'any passat. Ja s'acostava el desastre que el temps no ha fet més que confirmar.

"EL LLIT DEL TÚRIA ÉS NOSTRE I EL VOLEM VERD"

La història de la relació entre la ciutat de València i el seu riu, el Túria, ve plena de situacions dramàtiques. Des que el 1283 el rei Pere I va cedir el llit del riu a la ciutat, des del Pont de Quart fins a la mar, ha plogut molt. El 1957 la riuada que ofegà València va fer pensar d'una manera definitiva en la solució de les constants avingudes d'aigua. Després de contemplar les possibilitats, anomenades nord, centre i sud, el consell de ministres es va decantar per la sud. Un nou llit per al Túria amb una capacitat de 5.000 metres cúbics per segon. En la redacció del pla s'especificava clarament que els terrenys que el riu havia ocupat en el seu pas històric per la ciutat passaven a formar part del l'anomenat Pla Sud. El 1966 queda aprovat el pla de la xarxa arterial de València, que aprofitava els mateixos terrenys per a incorporar-hi l'autopista València-Madrid.

Aleshores comença la protesta popular. Tant els ministres franquistes com els seus representants a l'Ajuntament ratifiquen repetidament que pel llit correra únicament una autopista. El 1972, Gonzalo Fernández de Mora, aleshores ministre de l'Habitatge, confirma que el llit del riu s'usarà com a vial, i l'ajuntament s'hi afegeix. És aquesta la data de naixement del lema "El llit del Túria és nostre i el

volem verd", una frase amb un contingut molt clar que, a poc a poc, s'ha desvirtuat fins a convertir-se en una arma d'una i altra banda. A mesura que passa el temps la protesta ciutadana va creixent i el 1976 pren forma en la Coordinadora pro-llit del Túria. És en aquest mateix any quan el rei Joan Carles I signa el decret que, eliminant allò signat en el Pla Sud, torna a la propietat del riu a la ciutat. Començava aleshores un termini de deu anys en els quals l'ajuntament es comprometia a destinar tot el terreny adquirit a zona verda i xarxa viària d'accés urbà, si passat aquest temps no s'haguera fet res, l'estat tornaria a adquirir-ne la propietat.

Amb l'ajuntament com a propietari i enmig de l'eufòria democràtica, els següents passos perquè la possibilitat de convertir el Túria en un jardí fóra real és la modificació del Pla General de la Ciutat, que arribà el desembre de 1979 i que qualificava tota la zona ocupada pel llit del riu com a zona verda. Tot quedava obert per a resoldre la demanda popular.

UN ARQUITECTE CATALÀ PER AL RIU DE VALÈNCIA

Les primeres idees per a urbanitzar el riu, un immens cuc de més de vuit quilòmetres de llarg i només dos-cents metres d'amplària, vingueren en el concurs d'idees que l'ajuntament va convocar també en 1979. El primer premi va quedar desert i en el segon van empatar l'arquitecte Cano Laso i l'equip Vetges-Tu, aleshores un grup de joves estudiants d'arquitectura que començava. El plantejament romàntic que va presentar, però, més tard els costaria més d'un disgust.

Això no obstant, Ricard Pérez Casado, alcalde aleshores, volia per al riu una figura que el poguera dotar de la magnitud que l'obra reclamava. Com ell mateix manifestà, "poques ciutats tenen de sobte vuit quilòmetres, dins de casa, per urbanitzar com a jardí, hem d'aprofitar aques-

ta oportunitat única". El 19 de maig de 1981 la comissió d'urbanisme, després de mirar i remirar els informes tècnics, triava Ricard Bofill com a responsable de l'elaboració del Pla Especial de Reforma Interior (PERI) del llit del Túria.

L'elecció de Bofill estava determinada per la decidida voluntat municipal de tenir èxit en un projecte d'urbanització que la ciutat seguia amb un interès mai no conegut. Bofill tenia moltes coses al seu favor: era un dels pocs arquitectes amb popularitat més enllà del marc estrictament professional, havia realitzat obres ben conegudes en l'estranger, per exemple a París, i, sobretot, és un expert a vendre allò que fa, amb un equip de *marketing* de solvència reconeguda. Però tenia un element en contra: era català. Els sectors de la dreta municipal que anaven descobrint com podia ser d'eficaç la seua croada anticatalanista, aprofitaren la nacionalitat de Bofill per amagar que eren els que sempre havien volgut l'asfalt en el riu.

ENLLUERNATS PER LA MAQUETA

Però tant l'alcalde Pérez Casado com Bofill aconseguiren vèncer totes les crítiques mitjançant l'exposició del Jardí del Túria. Durant més d'un mes els valencians tingueren l'oportunitat de contemplar en la Llotja plànols, dibuixos i maquetes del projecte Bofill i, a més, podien presentar tots els suggeriments que els vingueren de gust. Sota la calor d'aquell juliol de 1982, i coincidint amb la desfeta de la selecció espanyola en els mundials de futbol, més de 100.000 persones quedaren enlluernades per un gran muntatge on, per primera vegada en la història, se'ls demanava l'opinió en un projecte urbanístic de la seua ciutat.

L'exposició va ser un èxit. Que la gent volia un riu seu i aprofitable per a passejar i fer esport va quedar demostrat. El que no queda realment clar a hores d'ara és si el públic que hi assistí va veure real-

Bofill, tan bon arquitecte com publicista. Un parc urba forestal realment singular.

ment la maqueta de Bofill o si, senzillament, es va deixar convèncer per la primera proposta coherent, amb tota l'operació de *marketing* que l'envoltava, que se li presentà davant.

Amb l'exposició i el projecte de Bofill, quedaren amagades unes quantes

veus que des de sempre havien demanat un "bosc urbà" per als terrenys que abans foren del Túria. Pérez Casado era molt contundent: "El jardí està dins la ciutat, per tant ha de ser un element urbà, qui vulga bolets i esquiroles que se'n vaja a la muntanya".

COMENÇA LA DESFETA

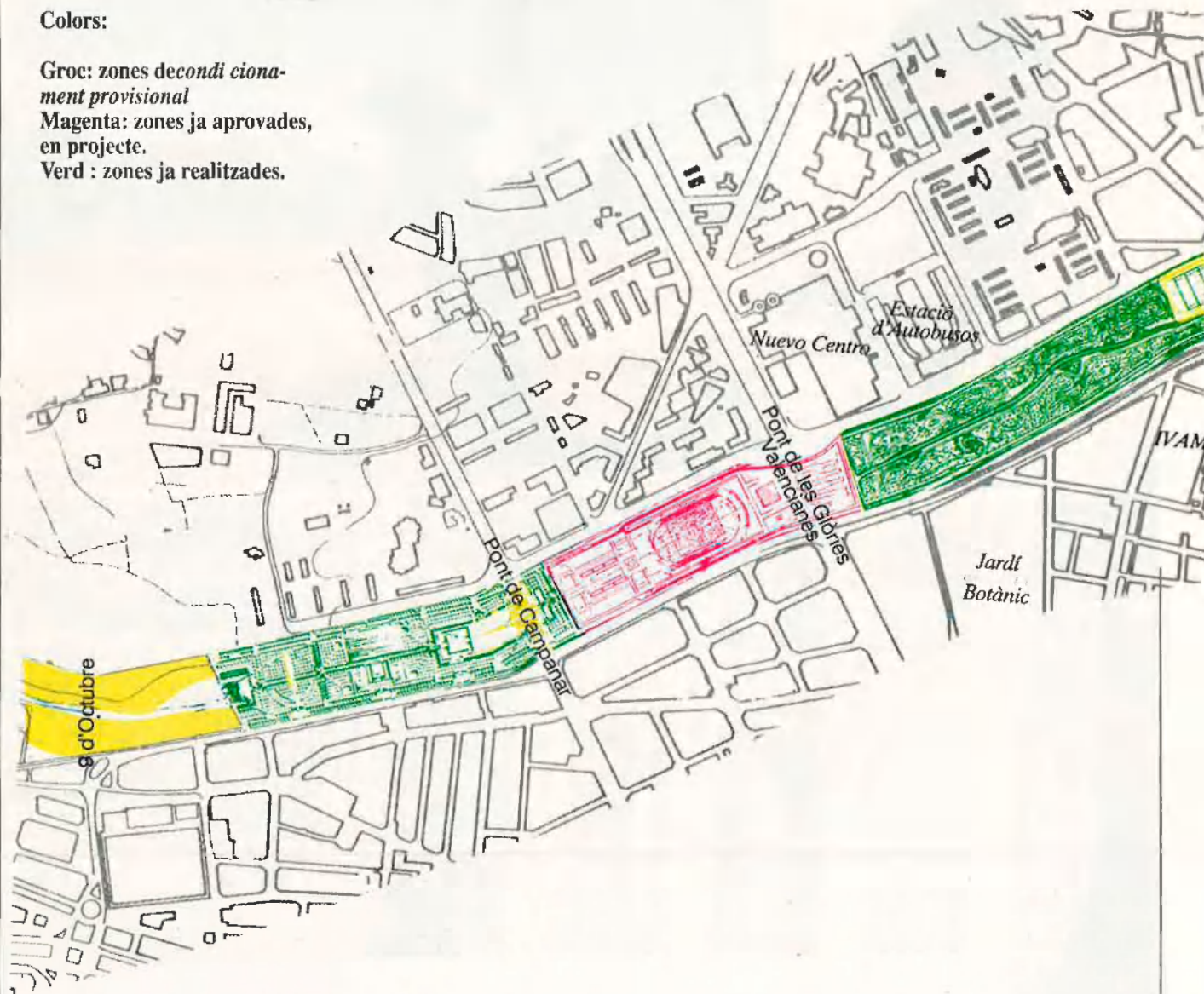
Una vegada passada l'operació Bofill, l'ajuntament encarregà al tècnic municipal Alejandro Escribano la redacció d'un Pla especial per a la zona. Aquest pla únicament qualifica l'ús que tindran les di-

Colors:

Groc: zones de condició provisional

Magenta: zones ja aprovades, en projecte.

Verd: zones ja realitzades.

Com acabarà el trencaclosques

Núm. 1 Tram 2, entre el pont Nou d'Octubre i el de Campanar. Realitzat per Vetges-Tu. Pressupost : 530.236.863 pessetes. a càrrec de l'Ajuntament.

Nº2 Tram 3, entre el pont de Campanar i el de les Glòries Valencianes. Tram esportiu projectat per Otegui, Noguera i Gisbert. Pressupost: 636.148.211 pessetes a càrrec de l'Ajuntament.

Núm. 3 Trams 4 i 5, entre el pont de les Glòries Valencianes i el de Sant Josep. Parc Urbà Forestal amb camp de rugbi. Pressupost: 357.793.000 de pessetes a càrrec de la Conselleria d'Agricultura.

Núm.4 Trams 10-11, entre el Pont de la Mar i el de l'Àngel Custodi, Bofill. Pressupost: 686.752.572 pessetes a càrrec de l'Ajuntament.

Núm.5 Tram 12, Passat l'Àngel Custodi, Gulliver. Pressupost: 766.644.171 pessetes.

Núm. 6 Trams 1,6,7,8,9 Zones en groc, "enjardinament provisional" Pressupost: 311.052.168 pessetes a càrrec municipal.

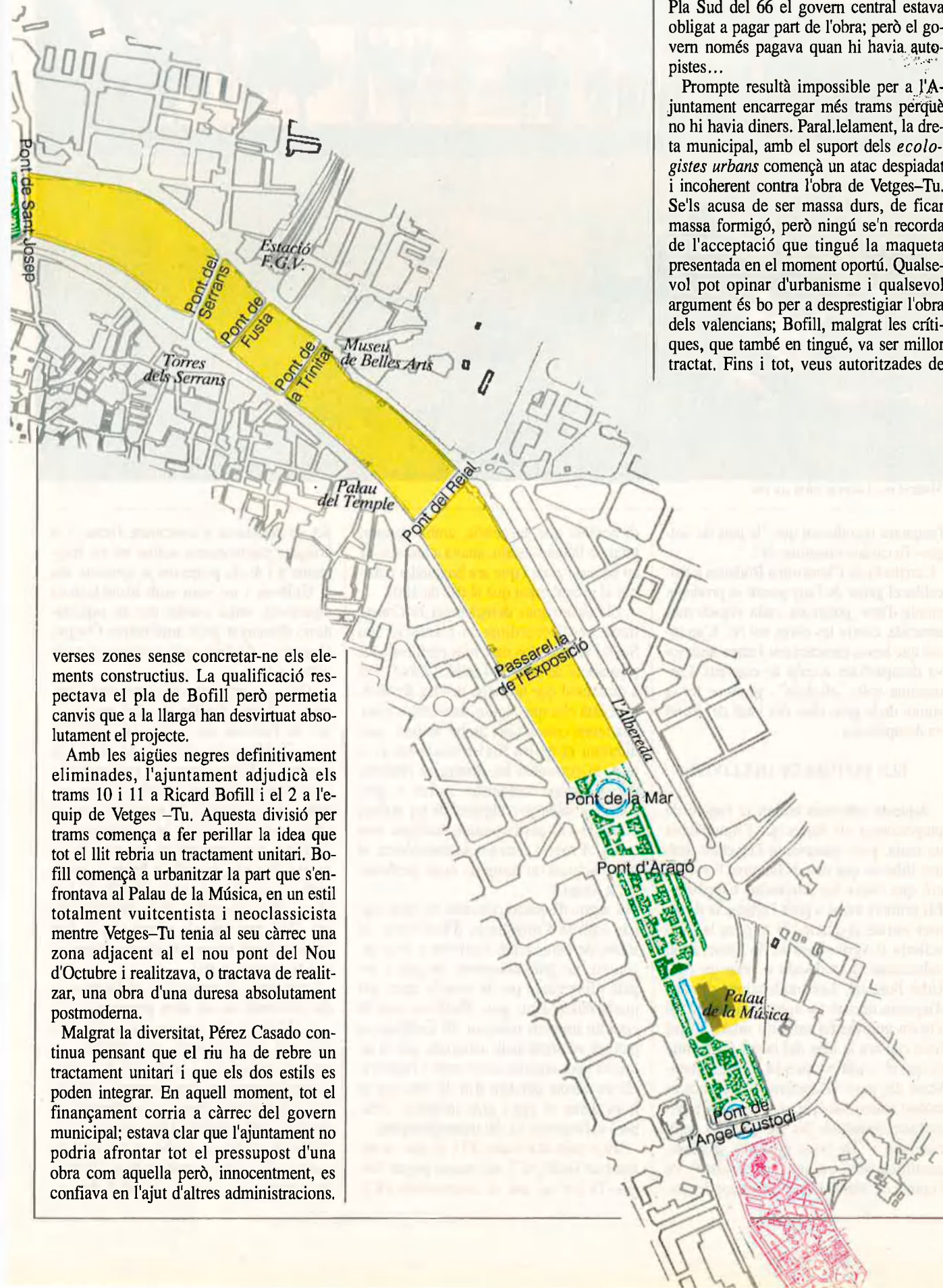
Fins i tot es pensava que per la llei del Pla Sud del 66 el govern central estava obligat a pagar part de l'obra; però el govern només pagava quan hi havia autopistes...

Prompte resultà impossible per a l'Ajuntament encarregar més trams perquè no hi havia diners. Paral·lelament, la dreta municipal, amb el suport dels *ecologistes urbans* començà un atac despiadat i incoherent contra l'obra de Vetges-Tu. Se'ls acusa de ser massa durs, de ficar massa formigó, però ningú se'n recorda de l'acceptació que tingué la maqueta presentada en el moment oportú. Qualsevol pot opinar d'urbanisme i qualsevol argument és bo per a desprestigiar l'obra dels valencians; Bofill, malgrat les crítiques, que també en tingué, va ser millor tractat. Fins i tot, veus autoritzades de

verses zones sense concretar-ne els elements constructius. La qualificació respectava el pla de Bofill però permetia canvis que a la llarga han desvirtuat absolutament el projecte.

Amb les aigües negres definitivament eliminades, l'ajuntament adjudicà els trams 10 i 11 a Ricard Bofill i el 2 a l'equip de Vetges-Tu. Aquesta divisió per trams comença a fer perillar la idea que tot el llit rebria un tractament unitari. Bofill començà a urbanitzar la part que s'enfrontava al Palau de la Música, en un estil totalment vuitcentista i neoclassicista mentre Vetges-Tu tenia al seu càrrec una zona adjacent al el nou pont del Nou d'Octubre i realitzava, o tractava de realitzar, una obra d'una duresa absolutament postmoderna.

Malgrat la diversitat, Pérez Casado continua pensant que el riu ha de rebre un tractament unitari i que els dos estils es poden integrar. En aquell moment, tot el finançament corria a càrrec del govern municipal; estava clar que l'ajuntament no podria afrontar tot el pressupost d'una obra com aquella però, innocentment, es confiava en l'ajut d'altres administracions.

Malgrat tot, València vol el seu riu

RAFA GIL

l'esquerra manifesten que "la part de Vetges-Tu caldria dinamitar-la".

L'arribada de Clementina Ródenas a l'alcaldia el gener de l'any passat es produeix enmig d'una polèmica, cada vegada més enrarida, contra les obres del riu. L'ambició que havia caracteritzat l'etapa anterior va desaparèixer a colp de conveni. Clementina volia "eficàcia" i prompte tot el somni de la gran obra del Jardí del Túria va desaparèixer.

ELS VIATGES DE GULLIVER

Aquests convenis tenien la funció de proporcionar els diners que l'Ajuntament no tenia, però deixaven a l'inversor amb una llibertat que només limitava l'ordenació que havia fet Alejandro Escribano. Els primers trams a patir l'afluència de diners van ser el quatre i el cinc, on la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat valenciana es va decidir a crear un Parc Urbà Forestal. Les motivacions últimes d'aquesta decisió no apareixen enlloc. Si s'havia aprovat fer un jardí urbà, ¿a què traia cap ara la idea del bosc? La realitat és que el susdit bosquet ha tornat a mobilitzar els pocs valencians que encara es troben interessats pel riu. Tots els especialistes consultats per EL TEMPS coincideixen: "De bosc urbà res, això és, científicament, un autèntic desastre", és l'opinió de Manuel Costa, director del jar-

dí botànic que, en teoria, amb el suport total de Pérez Casado, anava a ampliar-se en aquesta zona i que ara ha quedat constret al ridícul espai que té des de 1802.

Els encarregats delegats per la Conselleria per a coordinar la plantació són Suau i Ruano, dos dels més perillosos replantadors de pins de l'antic ICONA. Per a qualsevol que no tinga ni idea de botànica està clar que alguns dels arbres plantats tenen com a únic àmbit natural mediterrani el de les floristeries, però si, a més, es constaten les denúncies realitzades per grups ecologistes sobre la procedència salvatge d'algunes de les alzines plantades, el pastís pseudo-ecològic està servit. A més, i com a nota anecdòtica, el bosc inclourà un camp de rugbi perfectament integrat.

El segon d'aquests convenis ha estat signat amb la Conselleria d'Indústria; es tracta de l'anomenat Gulliver o *Riu de xiquets*, un gran compendi de jocs i espais utilitzables per la xicalla entre els quals destaca un gran Gulliver que és com un immens tobogan. El Gulliver va patir el vet dretà pels materials, per la situació i per algunes coses més i l'aprovació va quedar pendent d'un fil fins que se li va donar el vist i plau definitiu. Ocuparà el fragment 12 del trencaclosques.

Ara, a més dels trams 10 i 11 que va urbanitzar Bofill, el 2, on encara pugna Vetges-Tu per tal que la constructora OCI-

SA es decideisca a concloure l'obra, i el bosquet pràcticament acabat en els fragments 4 i 5; els projectes ja aprovats són el Gulliver i un tram amb instal·lacions esportives, sense grades per als espectadors, dissenyat pels arquitectes Otegui, Noguera i Gisbert que ocupara el tram número 3.

¿Què passarà amb els altres cinc fragments? Angel Zurilla, l'actual responsable de l'oficina del Túria, ens comenta que: "Realitzarem tasques de plantació d'arbres i d'enjardinament provisional i respectarem allò que ja s'havia fet en anteriors legislacions". La veritat és que les actuacions particulars dels responsables de l'àrea han convertit el riu en una estranya barreja de solars bruts i zones amb arbres de tota mena. Zurilla és ben clar a l'hora de parlar de la provisionalitat: "No crec que els arbres que ja han arrelat siguen arrancats, algunes zones es quedaran com estan".

Sense ambició municipal, el riu ha quedat convertit en un altre projecte a mitges. Malgrat les protestes irades del Col·legi d'Arquitectes, que demana un tractament integral, i la creació d'un organisme independent per a ocupar-se de l'obra, Clementina continua endavant. La desfeta està servida. Una vegada més, València acaba, si acaba, a trossos una magna obra, una vegada més a València, de rebaixes.

Jordi Sebastià